

Brandner, Aleš

Nitrianske rusistické dni

Opera Slavica. 2006, vol. 16, iss. 4, pp. 60-63

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116709>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

fického A po pozicích показывает, что в среднем наиболее короткими являются гласные 2-го предударного слога (42 мс) и абсолютного начала слова (43 мс), чуть длиннее - гласные первого предударного слога (47 мс). Самые длинные гласные реализуются в абсолютном конце слова (69 мс) и несколько короче в заударном слоге (55 мс). Таким образом, все гласные на месте А по количественной редукции распадаются на две группы: 1. все предударные (условная вторая степень количественной редукции) и 2. все заударные (условная третья степень количественной редукции). Отметим, что такая схема количественной редукции вообще не укладывается в рамки нормативной редукции гласных, даже на уровне порядков, а не конкретных значений." (Jerofejeva, Je. V., op. s. *Količestvennaja redukcija...* s. 138, 139).

Pokud jde o délku vokálů na místě ortografického O, konstatuje se, že odchylky od normy jsou menší. Nejdůležitějším závěrem tedy je, že doba trvání přízvukných i nepřívukných vokálů je ve srovnání s normou podstatně kratší a že nepřívukné vokály na místě ortografických А a O vykazují zásadně různé parametry. Těmito fenomény se v oblasti fonetiky permská varianta spisovné ruštiny liší od normativního stavu, ale sami nositelé permské varianty ruštiny si tuto odlišnost většinou neuvědomují, stejně jako řadu dalších odchylek. Mluvená permská spisovná ruština je zachycena v originální "zvukové čítance", srov. Ерофеева, Т. И., Ерофеева Е. В., Грачева И. И., *Городские социолекты. Пермская городская речь. Звучащая хрестоматия*. Пермь - Бохум 2000. Město Perm má tedy ve srovnání s většinou jiných ruských měst určitou výsadu v tom, že jazyku jeho obyvatel je už po desetiletí věnována lingvistická pozornost, jejímž výsledkem jsou desítky průkopnických studií a řada monografií.

Stat' o ruštině v jejich lokálních různotvarech jako předmětu odborného zájmu permských lingvistů sledovala dva cíle: 1. chtěla upozornit na problematiku existující lokální rozrůzněnosti spisovné ruštiny, protože je to problematika stále ještě relativně málo prozkoumaná a má širší lingvistický dosah; 2. chtěla seznámit českou lingvistickou veřejnost s některými výsledky konkrétních výzkumů, a to tím spíš, že permské jazykovědné vysokoškolské pracoviště, které v roce 2006 spolu s celou Permskou univerzitou slaví 90. výročí své existence, posílalo své "vyslance"-jazykovědce v průběhu minulých desetiletí nejen např. do Francie a USA, ale rovněž do ČSR (Brno, Ústí nad Labem - T. I. Jerofejeva a N. P. Potapova). Kontakty s brněnskou FF MU a ústeckou PF UJEP udržuje ostatně permská jazykověda dodnes.

Nitrianske rusistické dni

Ve dnech 16.-17. května 2006 uspořádala katedra rusistiky Filozofické fakulty Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře dvoudenní vědeckou konferenci s mezinárodní účastí *Nitrianske rusistické dni*, které se zúčastnili kromě domácích lingvistů a literárních vědců též rusisté z Ruska, Běloruska a České republiky. Jménem organizačního výboru zahájil konferenci prof. PhDr. A. Č e r v e ň á k, DrSc., který přivítal přítomné na půdě nitranské univerzity a připomněl tradice nitranské rusistiky: v minulosti šlo spíše o organizování masových akcí, mělo to svá pozitiva (široká rusistická základna), ale i negativa (reakce na společenské potřeby doby). V současnosti nitranské pracoviště nabírá nový dech, navazuje na dobré tradice, ale zároveň je třeba vytvořit atmosféru pro modelování vědecké rusistiky,

která by se stala součástí nejen celoslovenské, ale i celočeskoslovenské a celoevropské aktivity. Poté přivítala přítomné vedoucí pořadajícího pracoviště prof. PhDr. J. S o k o l o v á , CSc., zejména pak jednoho z účastníků – prof. PhDr. P. Šimu, CSc., emeritního profesora Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, který v současné době působí na katedře slovanských filologií na Filozofické fakultě Univerzity sv. Cyrila a Metoděje v Trnavě. Jméname přítomných mu poblahopřála k jeho významnému životnímu výročí. Jubilant oslavil letos své pětasedmdesátiny.

Pracovní jednání konference zahájila **E. Kollárová** (Banská Bystrica). Ve svém vystoupení se pokusila podat portrét rusisty 21. století a zároveň poukázala na to, jak učit ruštinu v současných podmínkách, kdy se stala předmětem volitelným a v celé řadě případů předmětem žáků, kteří vykazují slabý prospěch v ostatních vyučovacích předmětech. Pokud jde o přípravu učitelů ruštiny, přimlouvala se, aby do programu jejich studia byla zahrnuta nejen složka lingvistická a literární, ale i složka uměnovědná a kulturologická. **A. Červenák** (Nitra) se zamýšlel nad současným stavem slovenské rusistiky a současně načrtl cestu, po které by se měla ubírat v následujících desetiletích. Na příkladu literárního díla F. M. Dostojevského poukázal na revaluaci ruské literatury: v minulosti byla posuzována jeho tvorba z ideologického hlediska (obraz zahrnující kapitalistické společnosti), jinak je na ni nahlíženo dnes (zdůrazňování duchovní složky). O antropocentrických paradigmatech filologického výzkumu pohovořil **J. Šipko** (Prešov). Připomenul poslání kognitivní lingvistiky, která uplatňuje antropocentrický přístup k jazykovému bádání. Svůj výklad ilustroval na příkladech přejatých z ruského asociativního slovníku. Formálně nepřiznavek církevněslovenské prvky v současné spisovné ruštině byly v popředí zájmu **P. Šimy** (Trnava). Mnohé církevněslovenské výrazy, které jsou doloženy ve staroruských textech (jde namnoze o výpůjčky z řečtiny), se dodnes dochovaly a řada z nich je součástí hovorového jazyka. Připomněl, že bez historických materiálů nelze pochopit současný stav, proto diachronní metoda je důležitá jak v jazykovědném výzkumu, tak i při výuce (tj. při přípravě budoucích filologů-rusistů). **E. Ondřejčková** (Nitra) seznámila přítomné na konkrétních příkladech s vývojovými trendy ve fonologickém a fonetickém vývoji ruštiny. Pro současnou ruštinu je typická variabilita výslovnostních norem, a to zejména v řeči mládeže. Otázkou implicitně realizovaných významů se zabývala **J. Sokolová** (Nitra). Danou problematiku rozebírala na materiálu ruštiny a slovenštiny. Zmínila se v této souvislosti též o vztahu lingvistiky a pragmatiky. **E. M. Levina** (Belgorod – Bratislava) analyzovala velmi rozšířené názvy vesmírných těles, které mají původ v pohanské mytologii. Tyto výrazy se vyskytují v dílech autorů fantastických románů. Mnohé z těchto pojmenování už vyšly z běžného užívání. Tímto referátem bylo ukončeno dopolední jednání prvního dne konference.

Na odpoledním zasedání vystoupila jako první **O. Engelová** (Nitra). Šlo o literárněvědný příspěvek orientovaný na modernu v ruské literatuře, která byla předmětem badatelského zájmu na Slovensku vždy v období politického uvolnění (viz zmíněné konference v letech 1965, 1968). V referátu byla vzpomenua jména slovenských literárních vědců, kteří se tímto obdobím v ruské literatuře zajímali, a bylo podáno zhodnocení jejich prací. Následující vystoupení **S. Paštekové** (Bratislava) se zabývalo obdobnou problematikou – modernou 20. století v ruské literatuře a její recepcí na Slovensku. Na srovnávací studium ruského jazyka v českém prostředí bylo zaměřeno pojednání **A. Brandnera** (Brno). Bylo v něm mj. upozorněno na skutečnost, že aktuální výsledky jazykovědného bádání by měly být didakticky využity při přípravě budoucích filologů-rusistů. **J. Skladaná** (Trnava)

analyzovala ruské frazémy v oblasti barev v porovnání se situací ve slovenštině. Výzkum byl proveden ze synchronního hlediska, ale, jak referentka podotkla, nejednou je třeba sáhnout k etymologii. Pojmenování barev představuje z jazykového hlediska důležitou skutečnost (nejčastěji jde o adjektiva), neboť patří k nejfrekventovanějším typům frazeologických spojení ve všech jazycích. Konfrontační pohled na české frazémy s lexémy „ten“ a „to“ a jejich ekvivalenty v ruštině podala **Z. Vychodilová** (Olomouc). Jak vyplynulo z předneseného příspěvku, tento typ frazémů se většinou ani formálně, ani funkčně neshoduje (jiná je situace při porovnání s němčinou). 70.-80. léta 20. století byla příznivým obdobím ve vývoji ruské literatury, které bylo reprezentováno tzv. malými žánry – povídkami a novelami. Jejimi autory byli spisovatelé, kteří se ocitli v nových společenských poměrech. Do této doby spadají též novely V. Rasputina. Na analýzu jeho tvorby se zaměřila **M. Kováčová** (Banská Bystrica). Homonymie ve frazeologii je představena souborem frazémů, které jsou spojeny určitými vztahy. V centru pozornosti **M. Jankovičové** (Bratislava) bylo definování homonym v ruské a slovenské frazeologii. V referátu byl učiněn pokus o provedení rozboru kritérií, které se uplatňují při vymezení frazeologických homonym. Otázkami didaktiky se zabýval **M. Rohal'** (Nitra). Věnoval se oblasti vyučování ruštině v současných podmínkách. Ve svém pojednání se zaměřil zejména na otázku zkvalitňování její výuky a získávání zájemců o studium tohoto jazyka. **Z. Nedomová** (Ostrava) pohovořila ve svém vystoupení o jazyku a komunikaci v oblasti podnikatelské sféry. Připomněla, že při studiu podnikatelské ruštiny představuje základní problém práce s mluvenými projevy. O podílu přejatých slov ve dvojjazyčném odborném slovníku se zmínila **T. Grigorjanová** (Trnava). Takový slovník představuje kombinaci všeobecného a odborného slovníku. Při jeho sestavování je nezbytně nutné vystihnout správný význam daného odborného termínu a jeho použití exemplifikovat na minimálním kontextu. Mezikulturní komunikaci neboli dialog kultur při tvorbě vysokoškolských učebnic ruštiny rozebírala **A. Pavlásková** (Trnava). S tím souvisí i vznik nové disciplíny – lingvokulturologie, která se dostala do jiné pozice, než tomu bylo dříve v případě výuky reálií (zeměvědy). Rusistice se tak nabízí nová oblast výzkumu – hledání ekvivalentnosti. Tímto vystoupením byla ukončena pracovní část odpoledního zasedání prvního dne. Asi po hodinové přestávce následovalo večerní shromáždění. Konalo se v klubu Studentského domova Univerzity Konstantina Filozofa a mělo společenský charakter. Účastníci měli možnost se blíže seznámit a pohovořit si neformálně o problémech vyslechnutých v přednesených příspěvcích.

Dopolední zasedání druhého dne zahájil **Ľ. Guzi** (Prešov). Pohovořil o současné situaci rusistiky jako vědního a studijního oboru v evropském kulturním kontextu. Zmínil se o postavení ruštiny v Ruské federaci a dále v blízkém i vzdáleném zahraničí. Přípravou budoucích překladatelů se zabývala **N. Kisel'ová** (Banská Bystrica). Její výklad byl zacílen na sestavení optimálního studijního programu, který by zajistil potřebnou kvalitu odborníků v této oblasti. Překladu bylo věnováno i další vystoupení. **E. Dekanová** (Nitra) pojednala o problematice překladu odborných textů. Připomněla, že teorie odborného překladu je samostatnou disciplínou. Odborný překlad je zpravidla anonymní na rozdíl od překladu uměleckého a reprezentuje typické morfologické a syntaktické transformace, které byly v příspěvku demonstrovány na konkrétních příkladech. **V. Ljašuk** (Minsk – Prešov) se podělila se svými zkušenostmi z vyučování ruštině a běloruštině na jedné ze slovenských univerzit, kde t. č. působí. Svůj výklad zaměřila na časté případy interference běloruštiny a ruštiny, k nimž dochází u studentů-filologů při výuce praktických cvičení

z běloruštiny. Vyslovila myšlenku, že by bylo užitečné hlouběji zkoumat a srovnávat záporné jevy vyplývající z paralelního vyučování ruštině a běloruštině ve slovenském prostředí. V 90. letech 20. století v souvislosti se společensko-politickými změnami v zemích střední a východní Evropy se objevily též změny ve slovní zásobě jazyků těchto zemí. Situaci v ruštině a slovenštině v průběhu posledních 15-20 let popsal **M. Hřečková** (Banská Bystrica). Vystoupení **M. Kadorové** (Žilina) bylo zacíleno na výklad o gramatické kategorii determinace a na její výrazové podoby v ruštině. Výklady byly ilustrovány příklady ze současného jazyka. Podmětové vlastnosti nepřímých pádů v ruštině byly obsahem příspěvku **Z. Hosszuové** (Bratislava). Zdůrazněna byla úloha podmětu a subjektu a vytčeny byly případy, kdy podmět odpovídá subjektu a naopak, kdy mu neodpovídá. Důležitou úlohu v textu hrají antroponyma. Úloha vlastního jména v jazyce a komunikaci bylo posláním referátu **N. Savčákové** (Nitra). Společné vystoupení **P. Adamka** a **E. Zeleňické** (Nitra) bylo věnováno syntaktické charakteristice silných pozic publicistického textu. Byl vysvětlen termín „silná pozice“ a rozebrány funkce a prvky, které tvoří text. Tímto referátem skončilo dopolední zasedání druhého dne konference.

Po každém bloku pronesených referátů následovala diskuse.

Na závěr bylo konstatováno, že rokování konference bylo užitečné, řešily se aktuální problémy současné rusistiky. Jejím posláním bylo také vzájemně se poznat, navzájem se vyslechnout a vytvořit tak předpoklady pro sdružování a vytváření větších badatelských kolektivů. Bylo vysloveno přání udělat v budoucnu z pořadajícího pracoviště katedru se silným odborným zázemím, která bude nadále garantovat filologický směr studia. Ze strany organizátorů vzešel návrh, aby na tuto konferenci navazovaly další konference a aby se konaly každé dva roky.

Příčiněním nitranských kolegů budou přednesené referáty otištěny v samostatném sborníku.

Aleš Brandner

Міжнародна зустріч українців Середньої і Східної Європи

24-26 серпня 2006 р. в Університеті імені Палацького в Оломоуці проходив III-й Оломоуцький симпозиум українців на тему "Сучасна україністика: проблеми мови, літератури та культури", організований україністичною секцією кафедри славістики Філософського факультету і присвячений 15-й річниці Дня незалежності України. У міжнародній конференції брало участь понад 60 науковців з Чехії, України, Австрії, Польщі, Росії та ін. країн Середньої і Східної Європи.

Відкрив симпозиум голова оргкомітету, завідувач Секції україністики проф. **Й. Андерш**, який сердечно привітав учасників з початком роботи форуму і надав слово для вітання гостям. Учасників конференції привітали заступник декана Філософського факультету Університету імені Палацького доц. д-р **Вількен Енгельбрехт**, завідувач кафедри доц. д-р **Є. Вислоужилова**, професор Київського національного лінгвістичного університету проф. **М. Кочерган**, професор Інституту сла-